

PÁRHUZAMOS TÁRSADALOM: EGYÜTT VAGY EGYMÁS MELLETT ÉLNI?

Dolgozatom a muszlim közösségek társadalmon kívüliségeivel és ezzel összefüggésben a párhuzamos társadalom kérdésével foglalkozik. A kérdés szorosan kapcsolódik a rendszethez, hiszen a "társadalmon kívüli" kifejezés önmagában is asszociál a devianciára, a párhuzamos társadalom működtetése pedig összefügg az állami erőszak monopólium kizárólagosságával is. A bevándorlók és a befogadó országok közötti jogpolitikai szakadékok okozta viszályosságok megoldásának legfőbb eszközei a rendészeti szervek. Nem kívánom részletezni a muszlim csoportok irányvonalait, hiszen ez a jelenség a másod- és harmadgenerációs hívőkre is egyaránt jellemző, irányzat specifikumra tekintet nélkül. A párhuzamos társadalom jelenség fenomenológiai leírására törekszem, megfelelő tényekkel és érvekkel alátámasztva.

Kifejezetten fontosnak tartom ezt a problémakört, hiszen ez egy mindennapos nehézség, mind a befogadó ország, mind a befogadottak részéről, amely érinti a gazdaságot, a politikát és az oktatást is. Nem a terrorizmus fenyegetettségére gondolok itt, mind inkább a magas fertilitás szint és a multikulturalizmus veszélyezteteti a befogadó állami-nemzeti identitását. A magas termékenységi szaporulat alátámasztására mutatom be a Pew Research által készített felméréseket. Minden muszlim nőnek átlagosan 3,1 gyermeke van, ez szignifikánsan magasabb, mint mondjuk a keresztény nőknél, ahol ez a szám 2,7, sőt más nem muszlim nőknél is, ahol csak 2,3. Az összes nagyobb területen, ahol számszerűsített muszlim populáció él a termékenységük kiemelkedik a nem muszlimok köréből.¹ Ez legfőképpen magyarázható az iszlám tanításaival, amely ösztökéli az embert a házasságra, majd a gyermekvállalásra. *”És házasodjatok azokkal, akik magányosak közöttetek és rabszolgáitok és rabszolganőitek között azokkal, akik jóra valóak.”*² Érdekes, hogy Nagy-Britanniában a 16 évesnél fiatalabbak aránya az összlakosságon belül 20%, a muszlim népességen belül 1/3. Franciaországban a 20 évesnél fiatalabbak aránya 20% illetve 1/3, Németországban a 18 év alattiak az összlakosság 18%-át, a muszlim kisebbség 1/3-át adják.³ A kutatások a 2010-2050 közötti idő intervallumot vették górcső alá, ennek eredményeként megállapították, hogy 2050-re akár 2,8 milliárdra is megnőhet a muszlim népesség, amely 2010-ben mindössze 1,6 milliárd fő volt, százalékosan kifejezve a világnépesség 23%-át jelentette.⁴ E számítások mellett nem lehet szó nélkül elhaladni, ezt a hatalmas mértékű exponenciálisan növekvő tendenciát és a multikulturalizmust folyamatosan szem előtt tartva kell az integrációs politikát kialakítani és lefolytatni, a társadalmat pedig mindinkább nyitottabbá tenni efelé.

¹ Michael Lipka és Conrad Hackett: Why Muslims are the world's fastest-growing religious group. Forrás: <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/04/23/why-muslims-are-the-worlds-fastest-growing-religious-group/> (Letöltés ideje: 2016.09.22.)

² An-Nur 24:32

³ Rostoványi Zsolt: Az Európai muszlim közösségek differenciáltsága. 2008. 128-129. o. Forrás: <http://mta.hu/fileadmin/2008/11/04-muszlim.pdf> (Letöltés ideje: 2016.09.22.)

⁴ Michael Lipka és Conrad Hackett: i.m.

A párhuzamos társadalom kapcsán felvetődik a kérdés, hogy az Európában letelepült muszlimokkal kapcsolatosan együtt élésről vagy inkább csak egymás mellett élésről beszélhetünk? Ez a tudományban és kommunikációban a közelmúltban elterjedt fogalom azt jelöli, hogy egy jogállamban a részleges beilleszkedés, illetve az integráció hiánya a bevándorló muszlimokat izolálja a többségi társadalomtól. A vallási, faji, kulturális törés főképpen azokban a nagyvárosokban és elővárosaikban megy végbe, ahol nagyobb számú muszlim közösség él. A zárt csoportok kialakulása miatt még nehezebb elsajátítani a nyugati értékrendet. Előre bocsátom azt a véleményemet miszerint egymás mellett elhatároltan élnek az európaiak és a muszlim közösségek. A párhuzamos társadalom jelenségének kialakulásában kiemelkedő szerepet játszik a tolerancia hiánya. Ez az alapvető fontosságú képesség mindkét oldalról szükségszerű. Egyfelől a bevándorlóknak, másfelől a már másod- és harmadgenerációs muszlimoknak mind a saját életükben, mind gyermekeik felnevelésében a nyugati értékeket szem előtt tartva kellene élniük. A demokrácia értékei jobban elsajátíthatóak, ha a muszlim családok keresztényekkel, illetve más nem muszlim közösségekkel is tartja a kapcsolatot. Az ilyen kapcsolatokra való hajlandóságot jól példázza az a felmérés, amely 1000 megkérdezett Németországba bevándorló muszlim körében 89,7%-os kimutatást eredményezett. Továbbá a megkérdezettek 60 százaléka vett már részt olyan programban, amelynek a keresztények és a muszlimok közötti párbeszéd volt a témája, 28% pedig érdeklődik az ilyen típusú rendezvények iránt.⁵

Tudni kell, hogy az iszlám vallás többet jelent a hívők számára a vallási szabályok betartásán, ez egy olyan komplex rendszer, amely az ember egészét kívánja meg. Egyedi etikai normarendszere, gazdasági és társadalmi doktrínából, sajátos jogrendszerből, kormányzási és politikai elvekből, színes kultúrából álló struktúra. A még újonnan érkező muszlimok tudatában élesen él a múlt emléke, ezért is jelent akkora kihívást elfogadtatni a demokrácia alappilléreit. Túl a konfliktustűrő képességnek, az erőszak elutasításának kialakításán, a joghoz kötöttség és a jogegyenlőség is újdonság az iszlám hívek számára. Az a joghoz kötöttség, amely az Iszlám Állam uralma alatt él a közel-keleti térségben, az teljesen más, mint az európai felfogásban. Itt szeretném megemlíteni, hogy a közel-keleti térségben a sarian alapul a jogrendszer, ahonnan a gazdaságot, az oktatást, a politikát is ennek rendelik alá. Szíriában az állami rendőrségen kívüli vallási rendőrség, az al-Hiszba⁶ felügyeli a saria alkalmazását és a közérkölcset, továbbá teljes odaadással van a terrorszervezet felé. Rakkában 2014-ben elkövetett nyilvános cigarettaégetésre és a bűnlajstrom sorába azért került be, mert az ISIS, mint lassú öngyilkossági eszközt károsnak vélt. Ezek ellenére is kimutatható, hogy az Európában élő muszlimok értékrendszerén belül első helyen áll a vallásosság, azonban identitásukban kiemelkedő szerepet játszik még a származási ország és az újfajta identitás.

Mindezek tudatában kellene az akkomodációt elősegíteni, az ilyesfajta atrocitásokat elszennvedő emberektől előzetes felkészítés nélkül lehetetlen elvárás a beilleszkedés. Ahhoz, hogy ezt nemzetközileg is elfogadott normák szerint lehessen végre hajtani kiváltképpen fontos a tájékozódás a bevándorló nép kultúrájával kapcsolatosan és a már letelepült bevándorlók helyzetének és megszerzett státuszainak figyelemmel kísérése. Németországban ennek érdekében külön erre szakosodott alkotmányvédő hivatalokat hoztak létre, mind tartományi, mind szövetségi szinten. Ez mintaként szolgálhat a többi

⁵ Krözser Anna – Szentiványi Zsófia: Muszlimok Németországban – együttélés vagy egymás mellett élés? Nemzet és Biztonság 2009. július, 34. o.

⁶ Besenyő János – Prantner Zoltán – Speidl Bianka – Vogel Dávid: Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0. Történet, ideológia, propaganda. Honvéd Vezérkar Tudományos Kutatóhely. Kossuth Kiadó. Budapest, 51. o.

ország számára is, de biztosítani kell az ellenőrzés mellett a muszlimok alapvető emberi jogait. Feladatukat pontosan meg kell határozni, a bejegyzett és underground társadalmi szervezetek működésének a vizsgálatára, az alkotmány-és demokráciaellenes tevékenységek megelőzésére.⁷ Hangsúlyozni kell az elővigyázatosság fontosságát. Az állampolgárság elnyeréséhez való első lépcsőfokot a személyre szabott szűrési vizsgálatnak kellene jelentenie, a büntetett előélet kiszűrésén túl megállapítást kellene nyernie annak is, hogy az egyén milyen nézeteket vall a kormányzási módszerekben. Nem csak az állampolgárság megszerzéséhez, de a letelepedés engedélyezéséhez is fontosnak tartom a megfelelő ismeretek elsajátítását a befogadó országgal kapcsolatosan. A legalább évenkénti monitorozás során kitűnnek azok a beilleszkedési és egyéni problémák, amelyek valószínűleg ismétlődnek a következő hullámban bevándorlók esetében.

A Nyílt Társadalom alapítvány civil szervezet már több mint harminc éve támogatja a társadalmat és a civil szervezeteket a bevándorlási problémák terén.⁸ A segítségükkel együtt különböző programokat kell indítani, amelyek keretében a muszlimokat és más marginális helyzetbe szorított kisebbségeket, mind helyi, nemzeti szinten, mind pedig európai szinten be lehetne vonni politikai, szociális és gazdasági téren is. A programok egy részét kellene képeznie a kis agglomerációval rendelkező falvak benépesítése és az önálló gazdálkodás elősegítése. Azonban ha megnézzük, ezeknek az etnikai csoportoknak az összetételét láthatjuk, hogy megannyi irányvonalat képviselnek. Mégis hogy lehetne az egyre növekvő és sokszínű közösségeket egyenlő jogokkal felruházni és beilleszkedésüket segíteni egy olyan kontinensre, amelyről már régóta nem mondható el a monokulturalizmus? Ezzel a problémakörrel minden országnak előbb helyi, majd nemzeti szinten kell számolnia és lehetőségekhez alakítania.

A befogadó országok társadalmának hozzáállását nagymértékben befolyásolja a mostani európai terrortámadások, az újonnan érkező és a már letelepült muszlimok tekintetében is. Meg kell jegyezni, hogy az iszlám hívők, a muszlimok, nem tartoznak egy fogalom alá a szélsőséges ISIS szimpatizánsokkal, de ennek ellenére is kimutatható egyfajta távolságtartás az iszlám hívők felé. Mint ahogyan Európát sem lehet csak a keresztény értékekkel rendelkező egy egységes kontinensnek tekinteni. Tény azonban, hogy a félelemnek van alapja. Európában a második helyet foglalja el Németország a muszlim népesség nagyságának tekintetében, 2010-ben 4,8 millió muszlimot számláltak. Magas a fiatal korcsoportok aránya a közösségeken belül, akik befolyásolhatóbbak a radikalizmus által, ezért is kell a hangsúly fordítani az identifikációjukra.

A párhuzamos társadalom terminológiáján belül értem azokat a bevándorlókat, akik nem átmenetileg kívánnak európai országokban tartózkodni és azokat is, akik másod- illetve harmadgenerációs muszlimként fejlődtek izolált etnikai csoportokká. Ezeknek a muszlimoknak a hatalom fenntartásához más-más elképzelésük van: liberális, konzervatív-mérsékelt, iszlamista álláspontok.⁹ Szeretnék megnevezni két szakembert is, akik szerint az európai muszlimok az európai modernitás és nem az umma-kollektivitás részét képezik. Bassam Tibi szíriai származású németországi professzor megfogalmazásában nyert értelmet az „euro iszlám” kifejezés, amely minden Európában élő muszlim számára vezérekultúrát kell, hogy jelentsen. *„Ez egy olyan konszenzuson alapuló érték- és normakatalógus, amely*

⁷ Krözser Anna – Szentiványi Zsófia-Muszlimok Németországban – együttélés vagy egymás mellett élés? Nemzet és Biztonság, 2009 július 38.p.

⁸ At Home in Europe Project. Open Society Institute 2010. 12. o.

⁹ Rostoványi Zsolt: Az Iszlám világ és a Nyugat. Corvina Kiadó. Budapest, 2004. 372-373. o.

*összhangban van a kulturális modern értékekkel.*¹⁰ Erre reagált Rostoványi Zsolt is Az európai muszlim közösségek differenciáltsága című tanulmányában. Ámbár az egyre több országban megjelenő párhuzamos társadalmak inkább a „gettó-izlám” felé hajlanak.

Az integrációhoz vezető út első lépcsőfoka az állampolgárság elnyerése. Ismert azonban, hogy megmaradnának egyes valláshoz hű kitételhez. Ez a szelektáció vezet a problémák gyökereihez, amelyeknek három fő színtere van: az oktatás, a munkaerőpiac és a lakókörnyezet. Főképpen ezekben a szituációkban megvalósuló sérelmek indíthatnak el társadalmi mozgalmakat vagy kisebb közösségek ezért szakadnak el a társadalomtól. A még le nem települt muszlimok kétségkívül a legveszélyeztetettebbek a befolyásolás szempontjából, hiszen a túl sok csalódás és elnyomás miatt vonzóbbnak tűnik a szélsőséges eszmék, amelyek gyors és hatékony eredményeket ígérnek. Ezért is fontosak az olyan szervezetek létrehozása, amelyek képviselik a kisebbségek érdekeit és folyamatos kommunikációval feloldhatóvá válhatnak a problémák. A sokasodó terrortámadások és szünni nem kívánó agresszivitás bonyolítja a megoldások kidolgozását, de látható, hogy ami eddig történt az asszimiláció elérése érdekében kevésnek bizonyul. Állásfoglalásom szerint különböző integrációt elősegítő programok hatékonyak lennének a muszlim problémák kezelésére. Ahogyan Magyarországon van Területi Kisebbségi Kapcsolattartási Munkacsoport,¹¹ annak elérése érdekében, hogy a romákkal kapcsolatos tévhiteket képesek legyünk helyi szinten is kezelni, miért ne lehetne ugyan ilyen csak a muszlimokkal együttműködve? Valóban a bevándorlók tömegeinek kezelése nem egyszerű feladat, nem is mindenki van ugyanazon a véleményen a befogadó országok tekintetében, de ettől még a helyzet nem fog magától megoldódni, ahelyett, hogy „miért nem akarjuk”, azon kellene gondolkodni, hogy „hogyan csináljuk?” Mint említettem már a programok kidolgozását a társadalom szempontjából minden fontos szervezetnek, testületnek részt kell vállalnia belőle. A Rendőrség csapaterős felkészítése már a határok mentén is szükségszerűnek bizonyul, továbbmenve az ország bármely pontján a végrehajtó állományt ki kellene képezni a szituációk megfelelő kezelésével is. Határozott véleményem az, ha a befogadó ország képes tiszteletben tartani az iszlám kultúrát, etikai szabályait úgy a bevándorlók hozzáállása is alakíthatóvá válik. Az átmeneti befogadó táborok kialakítása helyett a hosszú távú megélhetés biztosítására kell összpontosítani, amely a mesterséges betelepítéssel is megoldható. A Rendőrség biztosítaná a problémamentes lefolyást és a kommunikatív rendőri jelenlét illetve önkéntes szervezetek képesek lennének megelőzni a bűncselekmények elkövetését. A hangsúlyt az iszlám kultúra tisztánlátása, valódi céljának a tisztelete képezi. Nem engedhetjük meg, hogy a diszkrimináció a rendészeti szférában is lábat vessen, mindinkább példát kellene, hogy statuáljon.

Ahogyan a muszlimok oktatása fontos, úgy az európaiak ismeretanyagának fejlesztése és flexibilitásuk növelése is cél. A minél hatékonyabb érdekérvényesítés egyik eszköze a muszlim közösségek egységesítése. Ezért kell egy olyan szerveződés, amelyet központi szervezetnek lehet tekinteni a politika párbeszéd terén. Példaként szeretném említeni Németországot, ahol 2007 óta jelentős szervezet működik a Koordinierungsrat der Muslime in Deutschland (Németországi Muszlimok Koordináló Tanácsa) képében.¹² Ahogy az irodalomban is, a mindennapi életben is szükségszerű egy szócső, akin keresztül a

¹⁰ Rostoványi Zsolt – Az európai muszlim közösségek differenciáltsága, Budapesti Corvinus Egyetem, 133.p.

¹¹ www.police.hu – Tévhitekre párbeszéd, 2013.

Elérhető: <http://www.police.hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/szervezeti-hirek/tevhitekre-parbeszed>

¹² Krózsér Anna – Szentiványi Zsófia-Muszlimok Németországban – együttélés vagy egymás mellett élés? Nemzet és Biztonság, 2009 július 38.p.

politikai vezetők is közölhetik véleményüket. Nem gondolnám, hogy az ilyesfajta lehetőségek kinyitása veszélyeztetné a fennálló politikai hatalmat, mindinkább ennek elnyomása idézi elő a konfrontációt. Michel Houellebecq Behódolás című regényében szemlélteti azt a politikai fikciót, amelyben egy iszlám vonalhoz hű párt veszi át az irányítást. Ezért is kell megerősíteni a muszlimokat arról, hogy nem ők az európai országokban megtűrt dhimmik. Nem elég a muszlimokat biztosítani, de a „Kasszandrákat” is, akik a pesszimista jóslatokat képviselik.

Az említett három fő gócpont figyelmen kívül hagyása minél inkább a társadalom periferiájába taszítja a kisebbségeket. Azon túl, hogy az ilyen helyzetbe került közösségekkel nem lehet számolni a nemzetgazdaság növekedése szempontjából, a szélsőséges eszmék terjedése szempontjából is mindinkább kiszolgáltatottabbak. A radikális szellemiség nem feltétlenül fakad az adott közösségből, inkább a családjaikkal való folyamatos kapcsolattartás ösztökélheti őket. Állásfoglalásom alapján ennek elejét kell venni a kölcsönös engedés és teljesítés eszközeivel. Az oktatás kiemelkedő szerepet tudna betölteni ebben a hosszú és átgondolt stratégiai lépések összességében. A nyelvi készségek, az iskolai teljesítmény, a korai szegregáció és a társadalmi-gazdasági integráció között egyértelmű kapcsolat mutatható ki.¹³ Ha visszatekintünk a XIX. századba Mohamed Abduh-hoz a kérdés a mai napig ugyanaz maradt és még mindig megválaszolatlanok az egyes részei: „*A modernizáció körülményei között alkalmas eszköz-e az iszlám az életvezetésre, s hogy a modernizálódó ember a változó világban hogyan maradhat a vallás keretein belül, hogyan maradhat hívó, aki megőrzi az életvezetés muszlim modelljét?*” A választ a kérdésre a civilizáció történeti elemzésével dolgozta ki. Mindent a racionalitáshoz vezet vissza, amely magába foglalja a tudás megszerzését és alkalmazását. A mai XXI. században miért ne lehetne ugyanez a válasz a kölcsönös elfogadás és együttélés problémáira? Ha a gazdaságban, a pénzügyekben, sőt a belbiztonsági kérdésekben és akár még külpolitikai téren is közös véleményt lehetne képviselni, a közoktatásnak miért kellene kiesnie a kompromisszumok köréből? A muszlimok szempontjából az ilyen magas demográfiai növekedés mellett a kormány által is felügyelt vallástudósok segítségével átadott értékek terjesztése a Közel-Keleten is meglepő fordulatokhoz vezetne. Nem kellene teret engedni a deobandi mozgalomhoz hasonló irányvonalaknak, akik rugalmatlanul, szóról-szóra és nem egységében értelmezik a Koránt. Sok ezer indiai, pakisztáni, afganisztáni diák számára jelenti például ez a puritán deobandi tanok az egyetlen tanulási lehetőséget.¹⁴ Akié a gyerek, azé a jövő.¹⁵ Ezt lehetne nevezni az iszlám középutnak: Egyfelől alkalmas a modernizációra, a technikai, tudományos és filozófiai fejlődés befogadására, másfelől meg tudja védeni és őrizni az ember szellemi értékeit, erkölcsi és társadalmi jólétét, ha az újraértelmezés (idzstihád) feladatát a vallásos elit, a művelt vallástudósok végzik el. Európai szemszögből indokolt annak a kultúrának a sarkalatos pontjainak megismerése, amelyet oly nagymértékben elutasítunk és előítéletekkel szemléljük. Mi több, a zsidó, a keresztény és a muszlim szülők egyaránt nem egy olyan oktatást szeretnének a gyermekeknek, amely többet jelent a száraz ismeretanyag átadásán? Szeretném megjegyezni, hogy az európaiak számára ez ugyan úgy megmaradna egy választható lehetőségnek, nem pedig kötelezettséggé lépne elő. Az iskolarendszer kiszélesítése semmiképpen sem jelentené az állami iskoláknak a lejtő felé vezető utat, mindössze a muszlimok számára is lehetőség nyílna a tiszta iszlámnak a megismerésére. Így

¹³ Krózsér Anna – Szentiványi Zsófia: i.m. 40. o.

¹⁴ Rostoványi Zsolt: i.m. 146-147. o.

¹⁵ Michel Houellebecq: Behódolás. Magvető. Budapest, 2015 85. o.

a szegregáció is elkerülhető. Különböző karitatív mozgalmakat indíthatna a közel-keleti térségben és képes lenne felnyitni azoknak az embereknek a szemét, akik a szélsőséges, eltorzított ideológiákkal szimpatizálnak, amelyet maguk tévesen iszlámnak neveznek. A világi oktatás kereteinek kiszélesítése mindinkább elősegítené a multikulturalizmus érvényesülését.

Nem jelentheti a multikulturalizmus csődjét a muszlim kultúra elfogadása, hiszen erről szólnak a kultúrák elfogadása. Az alapvető tézis az, hogy minden kultúra egyformán jó és értékes, minden szokás egyformán érvényes és tiszteletre méltó. A multikulturalizmus posztmodern válasz egy közösség vagy korszak kialakult tevékenységére, amely átölel mindent, behatol a térbe, az időbe, a mentalitásba, az aspirációkba.¹⁶

¹⁶ Egedy Gergely: (Multi)kultúra – konzervatív olvasatban. Magyar Szemle Új folyam X/3-4. Forrás: http://www.magyar szemle.hu/cikk/20060815_multikultura_-_konzervativ_olvasatban (Letöltés ideje: 2016.09.22.)